

Fra Holbækgårds mark til Københavns Rådhusplads.

Fortalt af Annelise Gjesing, København.

10. klasse, HH, HTX, gymnasiet eller et sabbatår? Måske DFU – den frie ungdomsuddannelse – så kunne jeg komme til Hawaii eller lære mavedans. Lige noget for mig.

Mulighederne er mange. Jeg må tale med min studievejleder endnu engang!

Drømmer jeg eller er jeg vågen?

Jeg drømte. Virkeligheden er forår 1950, jeg er en nykonfirmeret pige på 14 år og lige gået ud af Udby Skoles syvende klasse. Skolemulighederne er opbrugte. Realskolen i Allingåbro er uopnåelig både af økonomiske og afstandsmæssige grunde. Fremtidsudsigterne, for piger i min alder, er på denne egn sædvanligvis en plads i huset, giftermål og et par børn. Dvs. det samme mønster som vore mødre.

Om aftenen stod jeg på gårdspladsen i "Overskoven" og kiggede over mod lysskæret fra Randers. Der stoppede mine drømme. Som ældste pige i en søskendeflok på seks fik jeg lov til at blive hjemme endnu et år. Min yngste bror var endnu en baby. Var der forespørgsler om min arbejdskraft var min mors svar altid det samme: Jeg skulle ikke rense kakkelovne hos bønderne. Havde mor levet i dag ville hun givet have stemt et godt stykke til venstre for midten.

Da jeg var 15 år kunne det ikke udskydes længere, jeg skulle hjemmefra. Mor havde fået en aftale med oversygeplejersken på Ørsted Sygehus. Jeg skulle begynde som elev afløser derhenne. 90 kr. om måneden og fri kost og uniform, dertil et elevværelse uden bad.

Arbejdet omfattede alt det manuelle arbejde på en afdeling, bortset fra rengøring. Utallige er de bækkener, urinkolber, brækkapsler og spyttekrus, jeg har tømt. Værst var det dog når afføringen skulle blandes op med vand, og derefter forsigtigt sigtes gennem en hårsi. Jeg skulle finde bændelormled, og helst leddet med et sort hoved. Alle delene fiskede jeg omhyggeligt op, lagde dem på et stykke hvidt gaze, og afdelingssygeplejersken inspicerede omhyggeligt min fangst. Jeg hjalp med sengebading, sengeskift osv. Kort sagt, nederst i hierarkiet og stik i rend pige for alle. Arbejdstiden var 48 timer ugentligt med mellemtimer begyndende kl. 7 morgen til kl. 7 aften.

Jeg var meget tilfreds, lønnen var noget andet end æggepengene derhjemme. Fritiden var også min egen. Ingen små brødre, jeg skulle passe, og min mors opsyn og formaninger var en saga blot. Standardformaningen var bredt formuleret, gør ikke noget i dag, som du vil fortryde i morgen. Så jeg nød tilværelsen og havde absolut ingen planer om forandring. Men det havde oversygeplejersken, om jeg kunne tænke mig en elevkontrakt? Tanken havde måske strejft mig, men sygeplejeeleverne havde enten realeksamen eller præliminæreksamen. Dertil et ophold på en sygeplejeforskole. Oversygeplejersken holdt fast, ville jeg tage en vinters aftenundervisning på teknisk skole i Kirkestræde blandt håndværkereleverne, ville hun sørge for Sundhedsstyrelsens dispensation. En anden attest kunne der ikke dispenseres for. Attesten der godtgjorde, at ansøgeren havde levet

et rent dadelfrit liv! De to underskrifter fik jeg fra mine bedsteforældre, også dengang var der pubertetsvanskeligheder mellem forældre og børn, specielt døtre. Endvidere måtte en sygeplejeelev ikke have børn, skulle være ugift og have bopælspligt på sygehuset.

Uniformen var lyseblå bomuldsjole med pæn længde under knæet, hvidt forklæde, kappe og krave. De to sidste så stivede, at kraven skar røde mærker i halsen. Der var kun et at gøre, at gøre halsen lang. Jeg husker endnu den første morgen med elevuniformen på, trods gnævemærker. Makeup var ikke velset, neglelak slet ikke. "Se og Hør" fandtes ikke, men "Tempo-Bladet" viste os vore idoler, Susse Wold, Ghita Nørby og Marlene Schwatz m. fl. Men det kunne vi glemme alt om. Frisuren skulle være pæn og enkel, ikke løsthængende. En frisure a la Farah Dibah (Persiens kejserinde) måtte jeg f. eks. pille ned, inden jeg kunne deltage i rapportgivningen.

Men jeg tog fat på næste fase af mit liv. Stadig dobbeltværelse 3-skifte vagt, 48 timers arbejdsuge med mellemtimer, 3 ugers ferie, ingen læseferie op til eksamen og mindre i løn. Om vinteren fik vi undervisning af reservelægen. Det foregik om formiddagen i sygeplejerskernes spisestue. Bag lægen sad oversygeplejersken og strikkede. Altid små gæstehåndklæder af ubleget bomuldsgarn og kun retstriking. Øjnene var ikke på strikkesøjlet, men på os under overhøringen. Skulle vi gennemgå kroppens anatomi, måtte vi ned af kældertrappen og hente undervisningsmaterialet. Det var en stor kasse med alskens knogler og kranier, som vi så spredte ud over spisebordet. Oversygeplejersken underviste os også. Ligeledes i vinterhalvåret og i spisestuen. Dog foregik undervisningen om aftenen. Undervisningen omfattede forbindslære og korrekt sårforbinding. Al undervisning var med mødepligt uanset fridage eller nattevagt. Under en nattevagt var en værelseskammerat nærmest husvild i mellemtimerne om dagen, da der ikke var specielle soverum til vagten.

Om søndagen var der gudstjeneste. Provsten forrettede tjenesten fra patienternes dagligstue via et højtaleranlæg til patienternes øretelefoner. Her var der "frivillig mødepligt". Det var meget ildeset f.eks. på ens fridage at tage af sted inden gudstjeneste var afholdt. Sædvanligvis overholdt vi denne "pligt". For mit vedkommende af en eneste grund, oversygeplejersken deltog naturligvis i gudstjenesten og til hende skulle vi personligt på hendes kontor melde, såfremt vi ønskede besøg på værelset f.eks. af vores kærester om aftenen. Ligeledes oplyse om hvem gæsten var. Et krav vi uden vaklen overholdt. Vi kunne også kaldes til "en lille samtale", hvis vi f.eks. gik for meget til bal på Ørsted Hotel, hvorfra så den viden var nået til hendes kontor, ved jeg ikke. Besøg på værelset måtte vare til kl. 23, så blev døren til elevboligen låst. Eleverne boede på første sal og de ledende sygeplejerske i stuen. Da vi delte entre sammen vidste de alt, simpelthen alt. Løb tiden fra en, var der kun en ting at gøre, liste kæresteren ned i kælderen, forbi knoglekassen og via fyrrummets vindue ud i det fri. For at nå dette vindue, skulle der forceres en bunke koks, ingen kan forestille sig, hvilken spektakel en bunke koks kan give i et natstille hus.

Ørsted Sygehus havde to afdelinger, en mands- og en kvindeafdeling med blandede medicinske patienter. Dertil en skadestue og en fødestue, der altid havde åben. De to første år var et år ad gangen på hver afdeling, sidste år nogle måneder på operationsstuen. Overbelægning kunne forekomme, så blev patienternes dagligstue inddraget til sygesenge. En fødende eller døende blev aldrig ladet alene, en elev sad altid

vagt hos dem. Jeg oplevede aldrig en mand overvære en fødsel, eller blot vente ude på gangen. Pårørende kunne være til stede hos en døende, så sad vi udenfor sygestuen. Der var respekt ved såvel indgang som udgangen af livet. Men der var jo heller ingen teknologi tilstede. Måske derfor blev den menneskelige kontakt vægtet så højt. I tredje elevår blev vi sendt i assistentvagter i aften- og nattevagt. Sundhedsstyrelsen ville næppe have godkendt dette, hvis de var blevet spurgt, hvad de så ikke blev. Men vi var absolut ikke ladet alene. Både oversygeplejersken og overlægen kom altid over og tilså de nyopererede eller dårlige patienter. Så gik vi vores lille stuegang på de besynderligste tidspunkter af døgnet. Udover ilt var der jo heller ingen teknologi til overvågning af disse patienter. Vi brugte vore øjne, erfaring og sunde fornuft.

I vagterne var der masse af arbejde til eleverne udover de rent plejemæssige. Al forbindsmateriale blev genbrugt. Det blev vasket på vores eget vaskeri i kælderen, tørret og returneret til afdelingerne. dvs. at sækkevis af rene sammenfiltrede gazetamponer, kompresser og gazebind skulle fugtes, glattes ud og foldes i de rigtige faconer. Vi sad på kanten af et badekar med et stykke voksdug over knæene og sled med de endeløse bunker, ikke just en god arbejdsstilling. Derefter blev forbindsmaterialet talt op og lagt i beholdere til sterilisering. Kanyler blev skyllet og isat stiletter, var der modhager blev kanylerne slebet. Vatpinde og vattamponer lavede vi selv. Gummihandsker blev vasket, tørret pudret og steriliseret. Gazebind blev sat i en lille rullemaskine, rullet op og genbrugt. Absolut intet gik til spilde, engangsmaterialer fandtes ikke. En tuberkulosepatients service blev plastermærket og kogt efter brug. Før og efter afdelingssygeplejerskens fridage blev stiklagner talt op, fråds og slendrian tåltes ikke. Vi hørte aldrig om et sygehusbudget, der skulle holdes, men det må der vel have været. Det eneste budget var vort eget og det kunne være galt nok. Kneb det måtte vi ned til regnskabsføreren i kælderen og bede om en tier.

Var vi da de pæne piger i blå, der gjorde, som der blev sagt og var tilfredse med alt? Naturligvis ikke. Det var kun få år fra de glade tressere, hvor kvinderne virkelig kom ud på arbejdsmarkedet. Ungdomsoprøret sidst i tresserne ventede, p-pillen var opfundet, men dog ikke kommet til Ørsted. Den frie abort kom i 1973 efter en liberalisering nogle år før. Men vi var nok ikke slet ikke samfundsmæssigt oplyst som nutidens unge. Vi kunne salmebogen udenad, men havde aldrig hørt "Når jeg ser et rødt flag smælde". Vi havde først stemmeret som 23 årige og politik var bestemt ikke en del af vores hverdag. Vi kom først med i "Dansk Sygeplejeråd" efter endt eksamen, samtidig med vor autorisation. Aviser læste vi aldrig, radio havde vi ikke på vore værelser og fjernsyn var ukendte i private hjem. Skulle vi se TV, gik vi om aftenen ned til cykelhandlerens vindue i Storegade. Han havde opstillet et TV-apparat, der flimrende sendte nogle programmer. Der stod vi så godt indpakkede udenfor i kulden og kiggede med. Personligt foretrak jeg at gå i Ørsted Bio og sidde på bagerste række på plydssofaen eller kæresterækken. Favoritten var "Borte med blæsten", hvor enhver pige var betaget af Scarlett O'Hara. Vi levede nok i lidt af et paradoks. I vor hverdag var vi tæt på liv og død, vort arbejde gav os hurtigt et ansvar, men samtidigt var vi underlagt et ret så stramt regelsæt, som vi mere eller mindre havde vænnet os til. Så vi vidste knap nok hvad vi skulle gøre oprør imod. Men efter andet elevår og 20 år gammel, syntes jeg nu, at hele min ungdom smuldrede, hvis jeg skulle blive i Ørsted. En elevkammerat delte min opfattelse. Vi ville til København og "være noget på et kontor" og have eget værelse ude i byen. Hvad det nærmere indebar, gjorde vi os ingen nærmere tanker om. Vi ville væk fra lektier, vagter og det vi følte som en overvågning.

Men det krævede en underskrift, som mine søde bedsteforældre ikke kunne klare. Det kunne kun ens forældre. Så jeg samlede både mod og argumenter og satte kursen mod "Overskoven". For første og eneste i mit liv hørte jeg min far komme før min mor i forbindelse med en afgørelse vedrørende deres seks børns gøren og laden. "Hvad man har påbegyndt, gør man færdig" lød fars svar! Så tog han atter Randers Dagblad og fordybede sig i den. Afgørelsen kunne ikke ankes hos mor, tudbrølede måtte jeg cykle tilbage til Ørsted Sygehus, hvor min elevkammerat dukkede op med samme besked.

Men også et tredje elevår får en ende. Sidste og endelige eksamen skulle overståes. Eksamen blev afholdt i patienternes dagligstue. Censor var som de foregående år kredslægen fra Randers. Vores reservelæge eksaminerede os ved "det grønne bord", for hver bord ende sad oversygeplejersken og overlægen. Alt blev overvåget af Dr. Frandsens alvorlige blik fra maleriet over lædersofaen (tidl. overlæge på Ørsted Sygehus). For første og eneste gang kom jeg i Ørstedavisen. Eleven fra Randers med præliminæreksamen og eleven fra Holbæk Mark med syvende klasse stod lige. Vi bestod begge med et rent UG for tredje år i træk. Jeg blev snydt for skolegang, men fik en uddannelse og brød et mønster. Et mønster som nutidens unge har svært ved at forstå har været der. Alt takket være min mors aversion mod bøndernes kakkelovne og en oversygeplejerske, der gav mig en chance og mere eller mindre holdt mig under overvågning til vejs ende. Nu behøvede jeg ikke kigge efter lysskæret fra Randers om aftenen og drømme mig udenfor Rougsø Kommune. I foråret 1957 satte jeg kursen mod København, siddende på en stiv træbænk på dækket af færgen Århus – København. En kahytsplads kostede 10 kr. som jeg ikke havde. Men jeg havde mit eksamensbevis.

Udviklingen har for længst lukket Ørsted sygehus som uddannelsessted. Tiden har lært mig, at det ikke er hospitalets størrelse, der er bestemmende for ens arbejdsglæde. Nattevagter på Københavns største hospitaler gav mig ikke større tilfredshed end nattevagterne på Ørsted Sygehus, når jeg der listede rundt og sikrede mig, at alt var vel, mens dagslyset brød frem og lydende fra Ørsted by fortalte mig, at vagtskiftet var nært forestående.

Ovenstående beretning har Annelise Gjesing skrevet til Lokalhistorisk Arkiv, den er en del af det arbejde, som foregår i studiekredsen omkring skolerne i Rougsø kommune. Studiekredsen mødes kl. 19.00 den første mandag i hver måned. Hvis du har en god historie eller bare en historie om din skoletid i et af kommunens uddannelses tilbud, så kom og vær med.

For Rougsø Lokalhistoriske Forening
Jens Aage Søndergaard